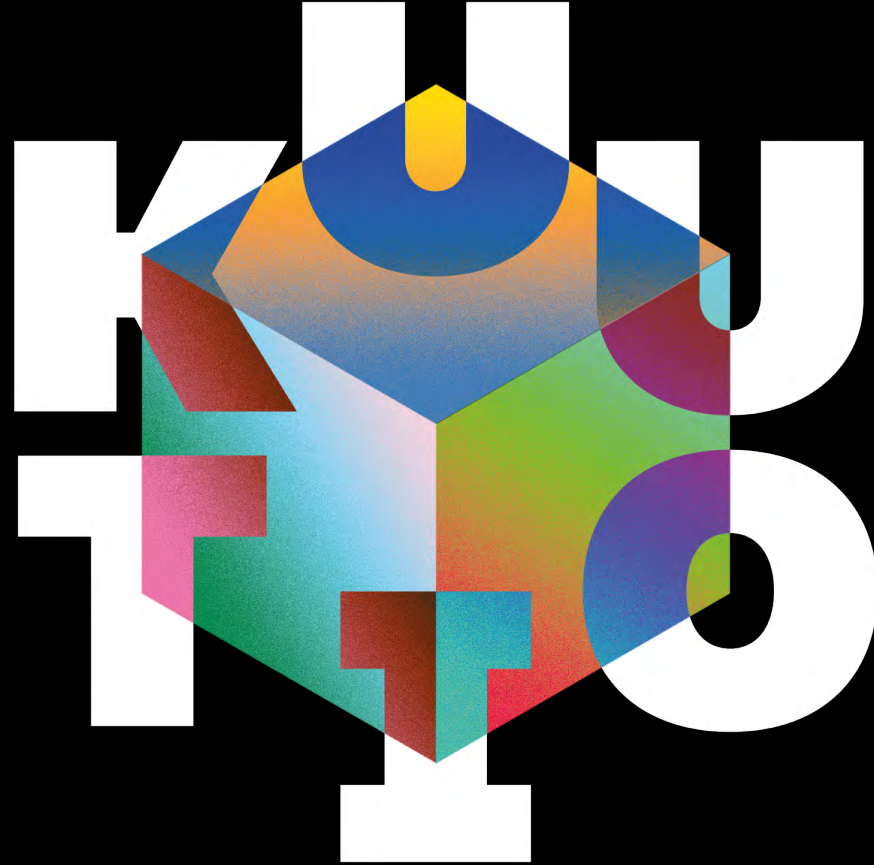


KUUTIO #4:

Nuoriso- ja jengirikollisuuden
ehkäiseminen ja estäminen



Yhteenveto ja
ehdotuksia ratkaisuksi

SITRA

Tämä on yhteenveto #4. Kuutiosta, joka keskittyi nuoriso- ja jengirikollisuuden moniulotteisen ilmiön tarkasteluun, ja joka järjestettiin yhteistyössä sisäministeriön kanssa.

Tarkoituksena oli löytää uusia tehokkaita keinoja viranomaisten ja muiden toimijoiden toiminnan yhteensovittamiseksi tai uudelleen organisoimiseksi, jotta erityisesti toistuvasti vakavia rikoksia tekevien lasten ja nuorten rikoskierre voidaan katkaista tai ennalta estää.

Kuutio on Sitran kehittämä menetelmä ja uusi tapa tarttua yhteiskunnallisiin haasteisiin, tarkastella niitä datapohjaisesti ja tulevaisuusorientoituneesti sekä löytää toimivia ratkaisuja.

Kuutioon valitaan yhteiskunnallisesti tärkeä aihe. Noin 20-30 asiantuntijaa ja päätöksentekijää kutsutaan kahdeksi päiväksi työskentelemään aiheen parissa.

Kuutio auttaa muodostamaan yhteisen tilannekuvan ja kehittämään ratkaisuja datapohjaisesti pitkä aikaväli ja erilaiset näkökulmat huomioiden.

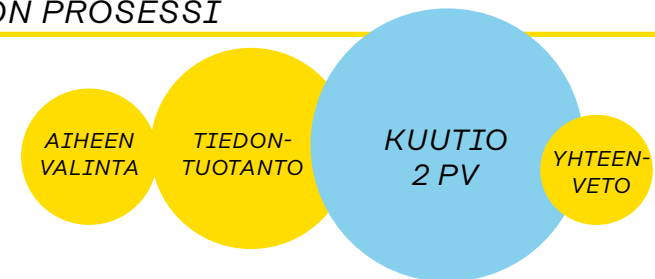
Historian neljännessä Kuutiossa huhtikuussa 2026 yhteensä 34 asiantuntijaa ja päättäjää työskenteli kaksi päivää tekoälyavusteisesti jengirikollisuuden estämisen parissa.

Yhteenvetoon on dokumentoitu Kuutioon eri vaiheet ja osallistujien tuottamat materiaalit. Osallistujalista on liitteenä.

Lisätietoja Kuutiosta löydät Sitran sivuilta: sitra.fi/kuutio



KUUTION PROSESSI



Lisätietoja

Saara Saarinen
Johtava asiantuntija, Sitra
saara.saarinen@sitra.fi

Lisätietoja

Julia Rosberg,
Erityisasiantuntija, Sisäministeriö
julia.rosberg@gov.fi

Tässä yhteenvedossa kuvataan kahden päivän **Kuutio-työskentely** **22.-23.4.2026**. Sitran asiantuntijat ovat koonneet yhteenvedon työskentelyn pohjalta tekoälyä hyödyntäen.

1. ALOITUS

Aluksi kävimme läpi Kuutio-työskentelyn tavoitteet, säännöt, prosessin ja etenemisen.

Sovimme noudattavamme turvallisen tilan periaatteita:

1. Kuuntele, keskustele ja ole avoin oppimiselle.
2. Kunnioita, älä oleta.
3. Viihdytään yhdessä ja pidetään huolta toisistamme.

Kuution tavoitteena on:

1. Vahvistaa osallistujien ennakointi- ja innovaatiokykyä.
2. Tarjota julkiselle sektorille ketterä ja nopea tapa tarttua yhteiskunnallisiin aiheisiin.
3. Tehdä yhteiskehittämisestä tehokkaampaa ja datapohjaista tekoälyn avulla.

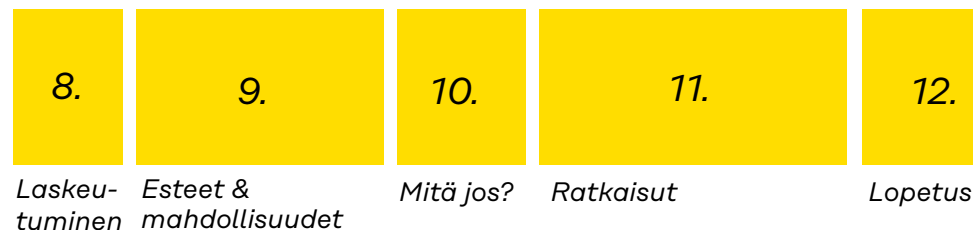
Lisäksi tavoitteenamme oli tarkastella jengirikollisuuden estämiseen ja ennaltaehkäisyyn liittyviä erilaisia tulevaisuuksia, muodostaa aihetta monipuolisesti tarkasteleva vaikutuskartta sekä löytää keskeisiä vipupisteitä ja ratkaisuehdotuksia.

KUUTION 12 VAIHETTA

PÄIVÄ 1: NYKYTILA & TULEVAISUUDET



PÄIVÄ 2: MUUTOKSET & RATKAISUT



2. TOIVOTTU TULEVAISUUS

Tulevaisuus on tällä hetkellä olemassa vain mielikuvituksessamme. Kuvittelu on jokaisen sisäsyntyinen ominaisuus, joka voi avata ovia lukemattomiin mahdollisiin tulevaisuuksiin. Se mitä kuvittelemme, vaikuttaa tunteisiimme ja toimintaamme nykyhetkessä ja täten tulevaisuuden suuntaan.

Kuvittelimme toivottavia tulevaisuuksia seuraavien tehtävien avulla:

1. Kuvittele 24 tuntia tulevaisuuden Suomessa, jossa rikollisuuden vetovoima on murtunut: lapsilla ja nuorilla ei ole tarvetta hakea selviytymistä tai jännitystä, vaurautta tai statusta rikoksilla. He ovat arvostettuja yhteiskunnan jäseniä ja toimivat mielellään sen lakien mukaan.

Kuvittele edellä valitsemasi lapsi tai nuori tähän parhaaseen mahdolliseen tulevaisuuteen ja kirjoita hänen vuorokaudestaan siellä mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Miltä hänen elämänsä tässä yhteiskunnassa näyttää ja tuntuu?

Tehtävä tehtiin itsenäisesti omaan työkirjaan.

2. Minkä yhden asian toisit tulevaisuudesta tähän hetkeen eli mikä on se yksi tärkein muutos, jonka toivot tapahtuvan?

Osallistujat kirjoittivat yhden toivomansa muutoksen nimettömänä lapulle. Tekoäly koosti lapuista kollektiivisen tulevaisuustarinan eli kuvauksen tulevaisuudesta, jossa nuo muutokset ovat tapahtuneet. Löydät tarinan seuraavalta sivulta.



Suomi, jossa muutokset ovat toteutuneet

Tavoittelemamme tulevaisuuden Suomi rakentuu nuorten vahvalle osallisuuden tunteelle, turvallisuudelle ja vankalle uskalle tulevaisuuteen. Tässä yhteiskunnassa nuoret ovat arvostettuja toimijoita, joilla on aito mahdollisuus vaikuttaa ja kantaa vastuuta.

Jokaisella nuorella on koti, jossa on turvallista olla. Vanhempia valmennetaan systemaattisesti luomaan vakaata ja ennakoitavaa arkea, ja tukea on saatavilla oikea-aikaisesti ja "kädestä pitäen". Ammattilaisilla, kuten opettajilla ja nuorisotyöntekijöillä, on aikaa pysähtyä ja olla läsnä, mikä luo nuorelle kokemuksen siitä, että hän on tärkeä ja ainutkertainen.

Koulu ei ole enää ahdistuksen lähde, vaan paikka, jossa nuori kokee pärjäävänsä ja voi luottaa aikuisiin. Yhtäläiset mahdollisuudet harrastaa ja toteuttaa unelmiaan – olivatpa ne suuria tai pieniä – takaavat sen, ettei kenenkään tarvitse hakea jännitystä tai onnistumisia rikollisista piireistä. Koulupäivät ovat kokonaisvaltaisia, sisältäen kerhoja ja tukea, jolloin kukaan ei jää yksin resurssien puutteen vuoksi.

Rikollisen maailman ihailu on jäänyt historiaan, koska nuoret saavat tarvitsemansa arvostuksen ja statuksen yhteiskunnan sisältä. Nuoriin luotetaan, heille

annetaan vastuuta ja he ovat mukana päätöksenteossa. Nuoren itsetuntemus on vahva, ja hänellä on vapaus elää oman näköistä, merkityksellistä elämää – oli se sitten opintoja, työtä tai ystävyssuhteita.

Yhteiskunta on muuttunut ymmärtäväisemmäksi erilaisuutta kohtaan. Nuoret kunnioittavat toisiaan ristiriidoista huolimatta ja ymmärtävät, että hyvään elämään on monia eri polkuja. Yhteinen turvallisuus on asia, josta kaikki välittävät ja jonka eteen toimitaan yhdessä. Epäonnistumisen pelko on väistynyt, ja nuoret uskaltautuvat opetella vaikeitakin taitoja ilman häpeää, koska he tietävät yhteisön kannattelevan heitä.

Poliitikot ja viranomaiset suhtautuvat nuoriin kunnioittavasti ja ymmärtäväisesti. Koska nuori kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään, hänellä on luontainen halu toimia yhteiskunnan lakien ja sääntöjen mukaan. Lisäksi yhteiskunta on aktiivisesti vähentänyt huumeiden saatavuutta, mikä poistaa yhden merkittävimmistä rikollisuuden poluista.

Tässä tulevaisuuden Suomessa nuoren ei tarvitse selviytyä yksin, sillä hänellä on luottamus elämään ja kokemus siitä, että häneen uskotaan.



3. SKENAARIOT JA TULEVAISUUSKUVAT

Kuutio-työskentelyn ideana on tarkastella valittua aihetta eri näkökulmista. Kuution vakioskenaariot ovat demokratia, väestö, teknologia sekä ilmasto. Tavoitteena on löytää syy-seuraussuhteita sekä moniulotteisia vipupisteitä.

Työskentely mahdollistaa itselle tutun aiheen tarkastelun uudesta näkökulmasta. Tulevaisuuskuviin muuttajat ohjaavat työskentelyä kohti konkretiaa.

Osallistujat muodostivat nopeana harjoituksena myös jokaisesta skenaariosta neljännen tulevaisuuskuvan. Fasilitaattorien muistiinpanojen pohjalta tiivistetyt tulevaisuuskuvar tarinat on tehty Googlen Gemini Pro -tekoälyllä.

Seuraavaksi tehtävänä oli valita kustakin vakioskenaariosta yksi tulevaisuuskuva vaikutuskarttatyöskentelyn pohjalle. Ryhmän perustelut tallennettiin äänitiedostona osaksi työskentelyn dokumentaatiota.

Löydät vakioskenaarioiden taustaraportit sitra.fi/kuutio -sivulta



DEMOKRATIA

Kolme demokratian tulevaisuuskuva



VÄESTÖ

Kolme väestön tulevaisuuskuva



TEKNOLOGIA

Kolme teknologian tulevaisuuskuva



ILMASTO

Kolme ilmaston tulevaisuuskuva

Kuution vakioskenaarioiden tulevaisuuskuvienv tiivistelmät

Osallistujien valitsemat tulevaisuuskuvat on merkattu punaisella pallolla, ja niiden alla on tiivistys valintaperusteesta.



"Ryhmämme valitsi rakennemuutosten aikakauden. Syynä siihen oli se, että me haluamme rakentaa jotakin parempaa ja miettiä konkreettisia keinoja siihen, millä voisimme torjua ja ehkäistä nuoris- ja jengirikollisuutta tulevaisuuden demokraattisessa Suomessa paremmin."



"No niin, me valittiin korkean kasvun polku sen takia, että se tällä hetkellä jo toteutuu. Todennäköisenä pidetään, että tämä maahanmuutto itse asiassa kasvaa entisestäänkin. Näin muodoin tapahtuessa meille ilmaantuu myös kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta vielä enemmän kuin tällä hetkellä."



"Päätettiin katsoa uhkaa silmiin suoraan ja nähdä se mahdollisuutena, että me voidaan löytää niitä torjuntakeinoja ja tunnistaa niitä asioita, ikäviä kehityskulkuja, joihin tämä nyky maailma meitä on viemässä. Sen takia lähdimme haastamaan rajatonta kehitystä ja ottamaan sen haltuun".



"Me valittiin tämä keskitie siitä näkökulmasta, että siinä tapahtuu maahanmuuttoa, siinä tulee nuoriin liittyen paljon erilaisia kysymyksiä, mitä pitää tulla ratkaistuksi, ja siinä korostuu myös se nuorten toimijuus ja heidän mahdollisuus vaikuttaa asioihin".

Osallistujien tekemät tulevaisuuskuvat

Fasilitaattorien muistiinpanojen pohjalta tiivistetyt tulevaisuuskuvat on tehty Googlen Gemini Pro -tekoälyllä ja lopuksi tarkistettu ja viimeistelty fasilitaattoreiden toimesta.

DEMOKRATIA

1. Varjojen sukupolvi – Sirpaleita vuodelta 2050

Kaupunki on jaettu kahtia, mutta ei muureilla, vaan luottamuksella. Toisella puolella ovat ne, joille demokratia on itsestäänselvyys. Toisella puolella on "Varjojen sukupolvi" – nuoret, joiden tulevaisuus lukitsemalla kirjoitettiin jo vuosikymmeniä sitten.

Elias on neljännen polven maahanmuuttaja. Hänen suvussaan traumat ovat periytyneet kuin perinnöllinen sairaus; isoisän sota ja isän kokema syrjintä ovat muuttuneet Eliaksen sielussa kovaksi aikuisvihaksi.

Hänelle valtio ei ole turva, vaan koneisto, joka valvoo ja rajoittaa. Kaksisuuntainen kotoutuminen jäi kauriiksi sanaksi vanhoihin raportteihin, kun todellisuus oli yksisuuntaista hylkäämistä.

Poliisi ei enää jalkaudu nuorten pariin keskustelemaan. He saapuvat paikalle kovina, teknologiaan

verhoutuneina yksiköinä, joiden tehtävä on hallita pelolla. Koska nuoret eivät ymmärrä demokratiaa tai koe sen tarjoavan heille mitään, he ovat etsineet kuulumisen kokemuksen sieltä, missä heidät hyväksytään: jengeistä.

"Demokratia on heidän pelinsä. Meillä on omat sääntömme", Elias ajattelee väistäessään valvontakameran kylmää silmää.

Politiikka on muuttunut pelkäksi tunnepitoiseksi huutokilpailuksi. Pelko on syönyt tilaa ratkaisuilta, ja valvonta on korvannut välittämisen.

Yhteiskunta on onnistunut rakentamaan järjestelmän, mutta se on kadottanut ihmisen. Vuonna 2050 demokratia on olemassa vain niille, jotka tuntevat olevansa osa sitä – muille se on pelkkä vihollinen.

Osallistujien tekemät tulevaisuuskuvat

Fasilitaattorien muistiinpanojen pohjalta tiivistetyt tulevaisuuskuvat on tehty Googlen Gemini Pro -tekoälyllä ja lopuksi tarkistettu ja viimeistelty fasilitaattoreiden toimesta.

DEMOKRATIA

2. Tekoälyn tuoma neljäs teollinen vallankumous 2050

Vuonna 2050 perinteinen koulutuspolku on muuttunut tuntemattomuuden sumuksi, jossa tutkintotodistus ei enää takaa elintasoja tai turvaa.

Kun tekoäly on niellyt asiantuntijatyöt, nuoret ovat huomanneet liikkuvansa muutoksessa salamannopeasti, kun taas yhteiskunnan kankeat rakenteet ja lainsäädäntö laahaavat vuosikymmeniä jäljessä.

Tässä tyhjiössä on syntynyt uusi, häikäisevä ja vaarallinen arvomaailma: kuuluisuustalous. Maineesta on tullut valuutaa, jota tavoitellaan keinolla millä hyvänsä, ja kansainvälinen rikollisuus on valmiina tarjoamaan näköalattomille nuorille ne pikavoitot, joita mureneva koulutusjärjestelmä ei enää lupaa.

Kun oppivelvollisuuden päätyminen katkaisee yhteiskunnan tuen nuorelta aikuiselta, rikollisuuden reitti vaurastumiseen hohtaa houkuttelevampana kuin sirpaleiset jatko-opinnot.

Vaikka teknologia tarjoaisi mahdollisuuden tietopohjaiseen ennaltaehkäisyyn, lyhytnäköiset leikkaukset ja haluttomuus sijoittaa tulevaisuuteen ovat juurruttaneet ongelmat syvälle.

Demokratia on murtumispisteessä, kun luottamus järjestelmään valuu hukkaan ja nuoret luovat omat sääntönsä maailmassa, jossa huomio on valtaa ja rikos on helpoin tapa menestyä.

Osallistujien tekemät tulevaisuuskuvat

Fasilitaattorien muistiinpanojen pohjalta tiivistetyt tulevaisuuskuvat on tehty Googlen Gemini Pro -tekoälyllä ja lopuksi tarkistettu ja viimeistelty fasilitaattoreiden toimesta.

VÄESTÖ

3. Eriytetyt todellisuudet 2050

Vuonna 2050 kysymys "suomalaisuudesta" on saanut tuhansia uusia vastauksia, mutta yhteinen sävel on kadonnut. Väestö on moninaistunut vauhdilla, mutta integraation sijaan yhteiskunta on fragmentoitunut erillisiksi saarekkeiksi.

Suomen kieli ei ole enää itsestäänselvä silta ihmisten välillä, vaan yksi monista kielistä muiden joukossa, kun suljetut asuinalueet ja digitaaliset kuplat vahvistuvat.

Ihmiset asuvat tiiviisti ja ahtaasti kaupunkikeskuksissa, mikä on kiihdyttänyt voimakasta ryhmäytymistä. Naapurustot ovat muuttuneet sisäänpäinkääntyneiksi yhteisöiksi, joissa vallitsevat omat normit, arvomaailmat ja sosiaaliset koodit.

Uskonnollinen ja aatteellinen moninaisuus on palannut voimalla julkiseen tilaan, ja erilaiset yhteisöt kilpailevat nuorten uskollisuudesta. Nämä ryhmittymät määrittelevät nuorten identiteettiä usein vahvemmin kuin perinteinen valtiollinen demokratia.

Syntyvyys on suuri mysteeri. Vaikka voimakas maahanmuutto toi aikoinaan mukanaan suuret perhekoot, uudet urbaanit normit, elämäntapavalinnat ja ahtaat asunnot ovat kääntäneet kehityksen: yhä useampi nuori taustasta riippumatta ei halua lapsia lainkaan.

Väestönkasvu on epätasaista ja täysin riippuvaista jatkuvasta muuttoliikkeestä. Samaan aikaan "kanavuorityypiset" paikalliset kansalaistoimijat ovat vahvistuneet; yhteisöt eivät enää odota valtion apua, vaan järjestävät itse oman turvansa, palvelunsa ja sisäiset sääntönsä.

Suomi on muuttunut mosaiikiksi, jossa perinteinen yhteiskulttuuri on vaihtunut jännitteiseen rinnakkaiseloon. Se on maailma, jossa naapurit saattavat elää täysin eri arvomaailmoissa ja todellisuuksissa, vaikka heitä erottaa vain ohut kerrostalon seinä.

Osallistujien tekemät tulevaisuuskuvat

Fasilitaattorien muistiinpanojen pohjalta tiivistetyt tulevaisuuskuvarinat on tehty Googlen Gemini Pro -tekoälyllä ja lopuksi tarkistettu ja viimeistelty fasilitaattoreiden toimesta.

TEKNOLOGIA

4. Koodattu omatunto 2050

Vuonna 2050 kognitiiviset implantit ja neuroteknologia ovat muuttaneet turvallisuuden ja rikollisuuden pelikentän. Jengirikollisuudesta on tullut kylmää ja laskelmoitua: heikotkin johtajat operoivat tekoälyn tuella, ja implantit mahdollistavat empatian kytkemisen nollaan suoritusten ajaksi.

Samaan aikaan valtio hyödyntää teknologiaa varhaiseen diagnostiikkaan, tunnistuen lasten tuen tarpeet jo ennen oireiden puhkeamista ja pohtien kognitiivisia työkaluja lainkuuliaisuuden tueksi.

Teknologia tarjoaa kuitenkin myös pehmeämmän reitin integraatioon. Kieliriippumattomat sovelluk-

set murtavat vanhempien ja nuorten välisiä kuiluja, auttaen ulkomailta tulevia perheitä kiinnittymään yhteiskuntaan ja löytämään tukea helpommin.

Jotta hyvinvointi ei jäisi kaupallisten intressien jalkoihin, valtio on rakentanut säänneltyjä, ei-kaupallisia alustoja tuen tarjoamiseen.

Toivottu tulevaisuus häämöttää näiden kolmen vision synteessissä: siellä, missä teknologia ei vain valvo, vaan parantaa osallisuutta ja katkaisee ylisukupolviset traumat.

Osallistujien tekemät tulevaisuuskuvat

Fasilitaattorien muistiinpanojen pohjalta tiivistetyt tulevaisuuskuvarinat on tehty Googlen Gemini Pro -tekoälyllä ja lopuksi tarkistettu ja viimeistelty fasilitaattoreiden toimesta.

ILMASTO

5. Uusi juurtuminen – Suomi 2080

Vuonna 2080 Suomi on selvinnyt myrskyistä muuttamalla sisältäpäin. Kun ilmastokriisin seuraukset alkoivat näkyä maailmalla toden teolla, Suomi vastasi ja valitsi hallitun muutoksen tien. Maahanmuuton voimakas kasvu ei olekaan johtanut yhteiskunnan pirstoutumiseen, vaan uudenlaiseen, moniääniseen suomalaisuuteen.

Monikulttuurisen maan kielimuurit on murennettu teknologialla, joka tekee reaaliaikaisesta viestinnästä saumatonta – kielitaidosta on tullut toissijaista, kun ymmärrys on ensisijaista.

Nuorisorikollisuuden, radikalisaation ja eriytymisen pelko ovat vaihtuneet yhteisölliseen toimijuuteen, sillä jokaisella on paikka ilmastotyössä. Myös ne, jotka aiemmin epäilivät ilmastokriisiä, on saatu mukaan talkoisiin. Yhtäältä kriisin seurausten näkyminen on herättänyt viimeisetkin uinuvat, toisaalta ympäristökriisiä seurannut hallittu muutos on luonut uusia työpaikkoja ja turvallisuutta.

Tämä on toivon ja toimijuuden aikakausi. Nuoret, jotka syntyivät tai saapuivat tänne vuosikymmeniä sitten, ovat nyt päätöksentekijöitä, jotka eivät tyytyneet odottamaan. He laskivat äänestysikärajan 16 vuoteen ja vaativat demokratiaa, joka ei katso ihonväriä vaan jalanjälkeä. Syntyi uusi suomalainen narratiivi: me olemme kansa, joka suojelee maata, joka ruokkii meidät.

Elämä on muuttunut sesonkipainotteiseksi ja paikalliseksi. Ruokapöydissä kukoistavat suomalaisen maan uudet innovaatiot ja kasvipainotteisuus; perinteinen ruokakulttuuri on saanut rikkaita mausteita maailmalta, mutta raaka-aineet nousevat omasta mullasta.

Suomi vuonna 2080 on elävä ja osallistava. Sen ovat luoneet 2020 ja 2030-lukujen nuoret, jotka käänsivät pelon toiminnaksi. Suomi ei ole enää vain kieli tai historia, vaan yhteinen lupaus siitä, että tässä maassa jokainen sukupolvi saa kirjoittaa oman tulevaisuutensa – kestävästi ja yhdessä.

4. NYKYTILA JA AIHEEN RAJAUS

Tekoälyavusteinen tilannekuva: Nuoriso- ja jengirikollisuus

Nuorten väkivalta- ja huumausainerikosepäilyt ovat viime vuosina lisääntyneet, ja samanaikaisesti teräaseisiin ja ampuma-aseisiin liittyvät ammattilaisten havainnot ovat kasvaneet. Muutos näkyy eri ammattilaisen tehtävissä.

Katujengi-ilmiö painottuu pääkaupunkiseudulle ja tietyille alueille: toimijoita arvioidaan olevan rajattu ydinjoukko, mutta vaikutukset voivat olla paikallisesti merkittäviä.

Ilmiöön vastataan poikkihallinnollisesti uudistamalla sääntelyjä, vahvistamalla ennaltaehkäisyä ja tehostamalla puuttumista sekä parantamalla viranomaisyhteistyötä ja tiedonvaihtoa.

Huolestuttavia signaaleja

- Nuorten väkivaltarikosepäilyt ovat kasvaneet viime vuosina, kasvu painottuu alle 15-vuotiaisiin ja näkyy myös törkeissä tekemuodoissa; pitkän aikavälin (2015–2024) kasvu näyttää kuitenkin tasaantuvan.
- Huumausainerikokset (erityisesti 15–17-vuotiailla) sekä nuorten törkeät huumausainerikokset (18–20-vuotiailla) ovat nousussa, ja kehitys kytkeytyy vakavampaan rikollisuuteen.
- Ampuma-aserikosten lisääntyminen nuorissa ikäryhmissä on huolestuttavaa; väkivaltaa kuvataan käytettävän myös aseman, rahan tai statuksen tavoitteluun. Havaintojen mukaan alaikäiset kantavat teräaseita aiempaa useammin mukana.
- Katujengi-ilmiö painottuu pääkaupunkiseudulle ja tietyille alueille: poliisin arvion mukaan ydintoimijoita on noin 150, mutta verkottuneeseen toimintaan kytkeytyy enemmän henkilöitä. Ilmiö ei ole määrällisesti laaja valtakunnallisesti, mutta vaikutukset voivat olla alueellisesti merkittäviä.
- Hallitus korostaa pehmeitä ja kovia keinoja - ennaltaehkäisyä, mutta myös rikosvastuun toteutumista; toimia tehostetaan sekä resurssein että lainsäädäntömuutoksilla. Oikein ajoitetuilla ja mitoitetuilla, riittävän laaja-alaisilla ja koordinoituilla toimenpiteillä ehkäistään sekä nuorten väkivaltaista käyttäytymistä että katujengi-rikollisuutta.

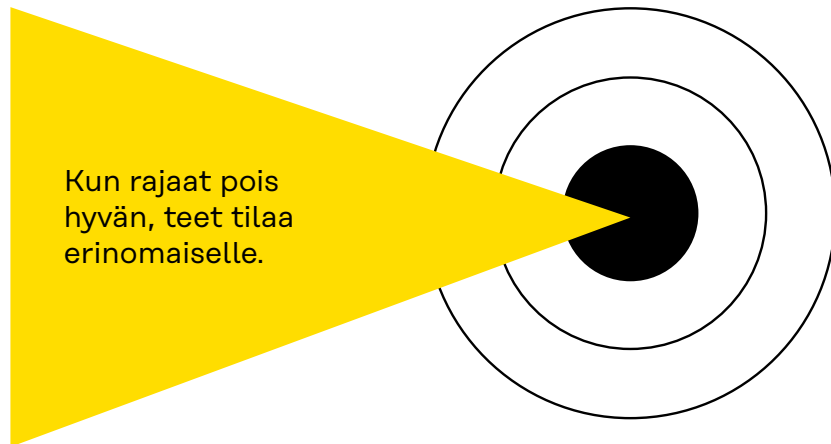
Keskeisiä toimenpiteitä

- Keskeisiä toimenpiteitä ovat mm. nuoriso- ja jengirikollisuuden toimenpideohjelma 2024–2027 (toimeenpano käynnissä, rahoitus 2 M€/vuosi vuodesta 2025), nuoriso- ja jengirikollisuuden tilannekuvan kehittäminen (YTY-yhteistyöryhmä) ja lukuisat lainsäädäntöhankkeet viranomaisten toimintaedellytysten parantamiseksi.
- Rikoslainsäädäntöä on kiristetty ja muuta lainsäädäntöä on uudistetaan edelleen: esimerkiksi rikollisjoukkossa tehdyn rikoksen ja nöyryytysväkivallan koventamisperusteet sekä alle 15-vuotiaan käyttäminen välikappaleena (voimaan 1.7.2025), ampuma-aserikoslainsäädännön uudistaminen, nuorisorangaistuksen uudistaminen, lastensuojelulain muutokset (HE 149/2025 vp, käsittely kesken) sekä koulurauhaa tukevat muutokset (mm. mobiililaitteiden käytön rajoittaminen).
- Oikea-aikaiset palvelut, eri sektorien selkeät vastuut, palveluohjaus, mielenterveys- ja päihdepalvelut (ml. terapiatakuu alle 23-vuotiaille 1.5.2025 alkaen), tehokas rikosvastuu sekä riskiperusteinen, moniammatillinen ennalta estävä työ (ankkuritoiminta, koulupoliisit, opiskeluhuolto, EXIT) nähdään keskeisinä rikoskierteen katkaisussa.

Aiheen rajaaminen ja 5 näkökulmaa

Aiheen rajaaminen

Jotta pääsemme Kuutiosta kiinni aidosti vaikuttaviin muutoksiin, meidän on uskallettava sukeltaa syvälle. Tämä edellyttää aiheen fiksua rajaamista. Rohkeilla poisvalinnoilla pääsemme kiinni merkityksellisimpiin kysymyksiin ja pystymme tuottamaan laadukkaita lopputuloksia.



Sisäministeriössä aiheen parissa työskentelevät asiantuntijat **Heidi Kankainen**, **Julia Rosberg** ja **Tiina Alanen** olivat etukäteen valmistelleet 5 eri näkökulmaa aiheeseen.



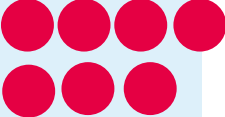
Osallistujien tehtävä oli pienryhmissä valita näistä yksi tärkein osa-alue jatkotyöskentelyä varten. Kunkin ryhmä sai antaa äänen yhdelle rajausehdotukselle.


Mikä on tärkein osa-alue, haaste tai kysymys, johon meidän kaikkien pitäisi juuri nyt keskittyä? Mikä osa-alue, näkökulma tai kysymys ei ole saanut riittävästi huomiota?

Kuutiosta pohdittiin seuraavaa kysymystä:

Jengirikollisuuden estäminen

5 näkökulmaa aiheeseen

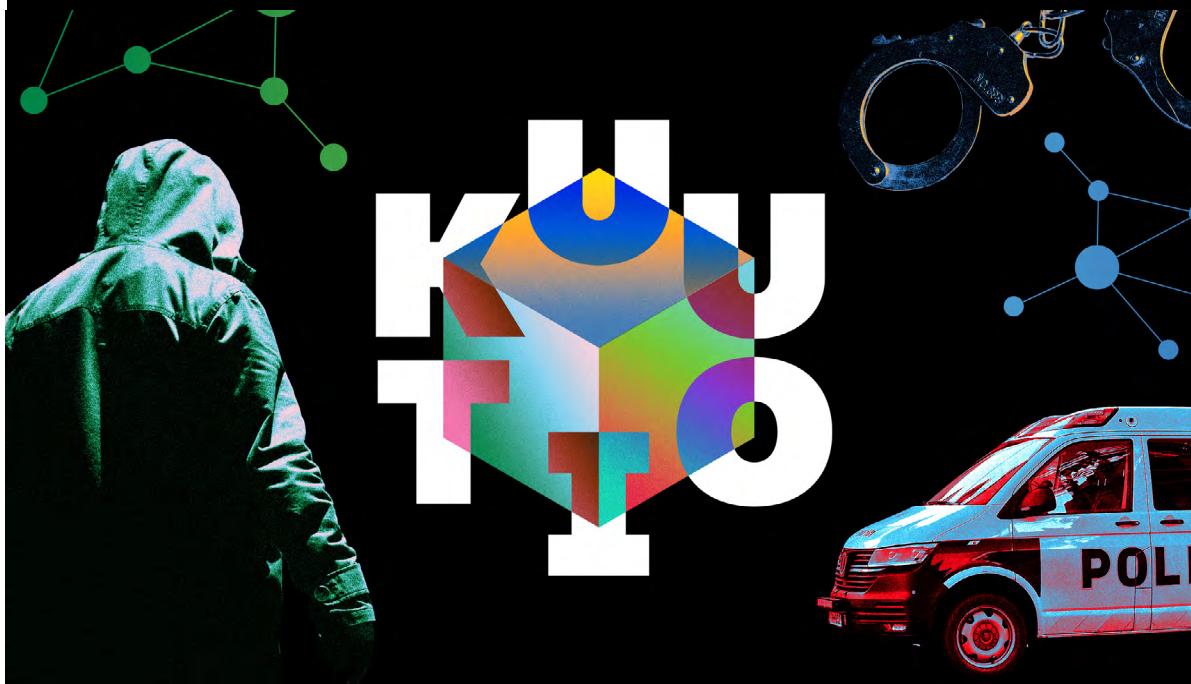
1. Miten pystymme reagoimaan proaktiivisesti nuoriso- ja jengirikollisuuden muutokseen hiljaisten signaalien perusteella? 
2. Miten voimme purkaa kaveriporukoiden rikollista ryhmädynamiikkaa yksilöön kohdistuvien toimenpiteiden ohella, silloin kun kavereiden kesken tehdään toistuvasti vakavia rikoksia? 
3. Miten voimme paremmin tunnistaa ja puuttua vakavan rikoksen tehneen alaikäisen jengiytymiskehitykseen?
4. Miten pystymme tarjoamaan uskottavia vastanarratiiveja rikollisuuden ihannoinnille, ja katkaisemaan verkossa alkavien konfliktien eskaloitumisen fyysiseksi väkivallaksi?
5. Miten palvelurakennetta ja viranomaisen perustehtäviä pitäisi muuttaa, jotta voimme laajemman politiikan ja hallinnonalat ylittävän työn keinoin estää alaikäisten rekrytointia jengirikollisuuteen? 

 = Ryhmien antamat äänät

Rajattu tehtävänanto

Osallistujien valitsema rajattu tehtävänanto:

Miten palvelurakennetta ja viranomaisen perustehtäviä pitäisi muuttaa, jotta voimme laajemman politiikan ja hallinnonalat ylittävän työn keinoin estää alaikäisten rekrytointia jengirikollisuuteen?



Nostoja perusteluista:

"Meidän ryhmämme valitsi viitosen, ja syynä on oikeastaan se, että me ajatellaan, että viitosen avulla me itse asiassa taklataan noita kaikkia neljää edellistä myöskin".

"Meidän mielestä viitosen pohtiminen mahdollistaa meille aidosti tällöisen systeemisen muutoksen löytämisen ja etsimisen, jossa tarkastellaan lainsäädäntöä, mutta myöskin sellaista kulttuurista tapaa toimia".

"Me valittiin tuo viitonen. Me ajateltiin se, että tässä tavallaan puuttuu se näkökulma, kun mitään ei ole vielä tapahtunut — me ennaltaehkäistäisiin ja tehtäisiin silloin jo jotain, kun emme ole vielä siinä pisteessä, että puhutaan nuorista jengirikollisuudesta."

5. VAIKUTUSKARTTA

Kuution vaikutuskarttatyöskentely pohjautuu vakioskenaarioiden tulevaisuuskuviin ja niiden muuttujiin. Tarkoituksena on vaikutuskartan avulla tarkastella asiaa systemisesti, tehdä näkyväksi syy-seuraussuhteita sekä hahmottaa erilaisia skenaariopolkuja.

Tehtävänä on pohtia aihetta valitun tulevaisuuskuvan kautta. Jos se toteutuu, mitä siitä seuraa valitun aiheen näkökulmasta?

Vaikutuskarttatyöskentelyssä tarkastellaan yhtä tulevaisuuskuvan muuttujaa kerrallaan pohtien sen seurauksia. Seuraus kirjoitetaan tekoälyalustalle.

Kaikkia muuttujia ei tarvitse, eikä ehkä kannatakaan käydä läpi. Osallistujien kannattaa valita ne muuttujat, jotka ovat aiheen kannalta tärkeitä, merkityksellisiä ja joihin heillä asiantuntijoina on annettavaa. Osallistujat voivat myös itse lisätä muuttujia.

Onnistuessaan vaikutuskartta yhdistää systeemiajattelun ja käytännön tekemisen. Se auttaa välttämään irralliset toimenpiteet ja keskittymään siihen, mikä oikeasti muuttaa järjestelmää. Kuutiossa harjoittelemme sitä yhdessä.

Tavoitteenamme on, että ryhmän yhteinen ymmärrys asiasta paranee, ja löydämme tekoälyn avustamana keskeisimmät, moniulotteiset vipupisteet.

Kuution tekoälyn tietopohja

Tekoälyalustan apuna on tarkkaan kuratoitu tietopohja, joka on jaettu kahteen osaan:

- **Perustietopohja**, johon kuuluu: Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko, trendiraportteja, Ilmatieteenlaitoksen, Sitran, Demosin ja Alice Labsin vakioskenaariot, Sitran Megatrendit ja Kasvuatlas sekä akateemisia meta-analyysejä.
- **Kuution kunkin aiheen oma tietopohja**. Tämän kuution tietopohjassa on 104 lähdeä, joista valtaosa on Sisäministeriön keräämää ja osa on Sitran ja osallistujien tuomia lisälähteitä. Lähteissä on hallinnollisia raportteja ja selvityksiä, lakeja ja soveltamisoppaita, tiedotteita, toimenpideohjelmaa, lausuntoja, akateemista tutkimusta, käsikirjoja, jne. Keskeisimpiä julkaisijoita ovat Poliisi, Valtioneuvosto, THL, SM, OKM, tutkimuskeskukset, yliopistot.

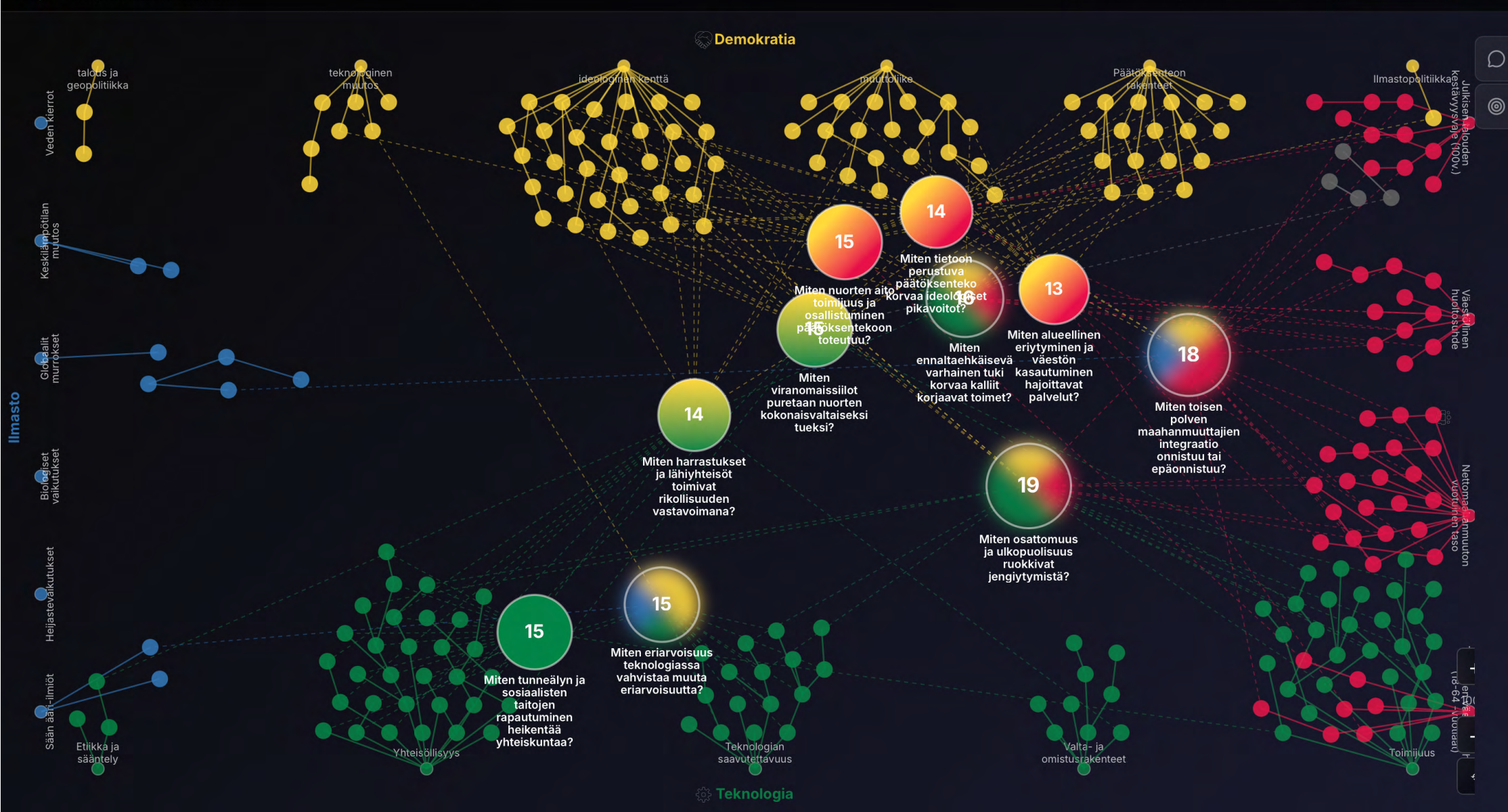
Tekoälyn tarkka tietopohja löytyy sitra.fi/kuutio -sivulta



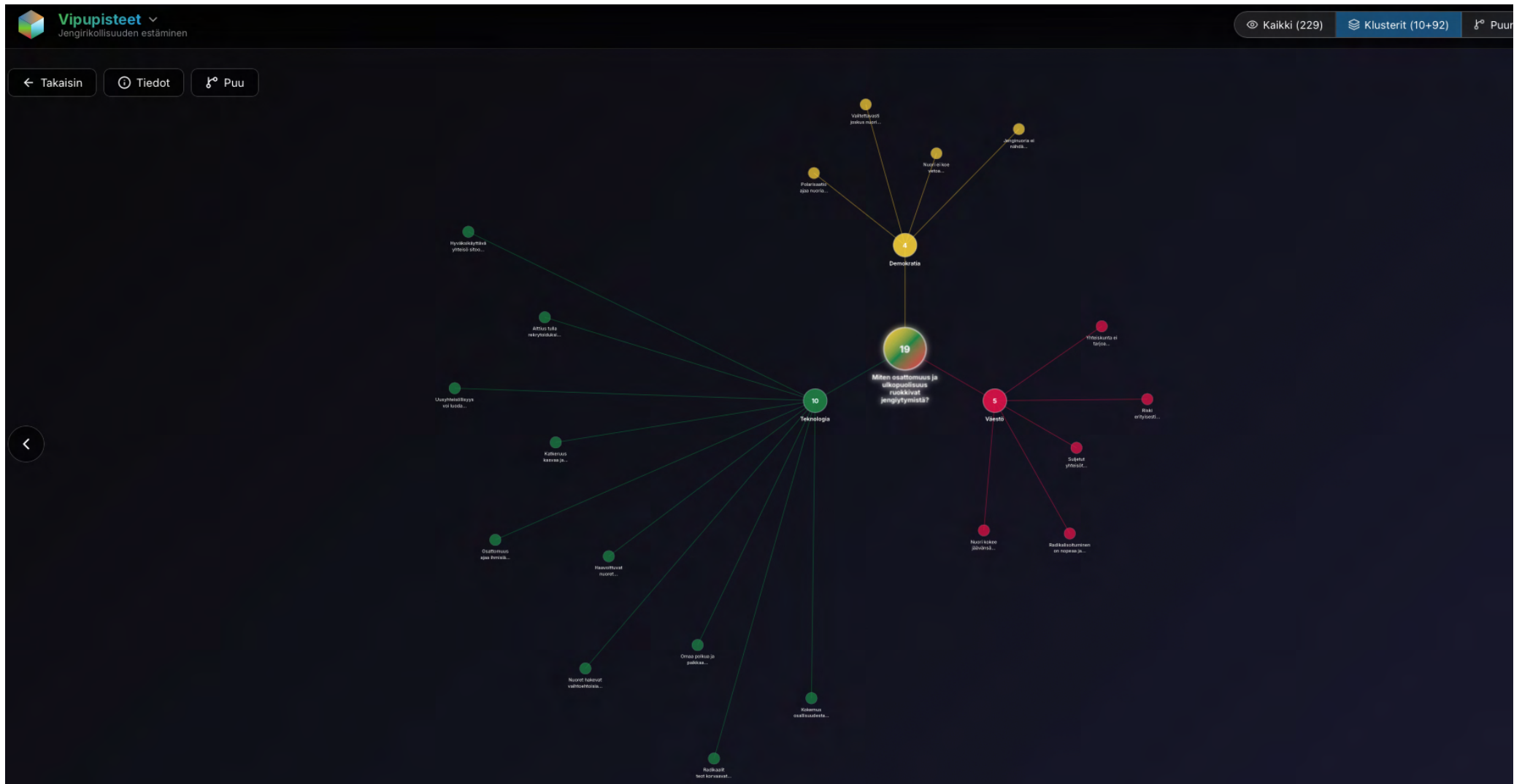
Kuution tekoälyalustalle rakentunut vaikutuskartta



Tekoälyalustan löytämiä vipupisteitä



Esimerkki puurakenteeseen syötetyistä syy-seuraussuhteista



Huom. Osallistujat saavat halutessaan koko aineiston koneluettavassa muodossa.

8. VIPUPISTEET

Tekoälyn löytämät vipupisteet vaikutuskartasta.

1. Miten viranomaissiilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?
2. Miten osattomuus ja ulkopuolisuus ruokkivat jengiytymistä?
3. Miten ennaltaehkäisevä varhainen tuki korvaa kalliit korjaavat toimet?
4. Miten toisen polven maahanmuuttajien integraatio onnistuu tai epäonnistuu?
5. Miten eriarvoisuus teknologiassa vahvistaa muuta eriarvoisuutta?
6. Miten nuorten aito toimijuus ja osallistuminen päätöksentekoon toteutuu?
7. Miten tietoon perustuva päätöksenteko korvaa ideologiset pikavoitot?
8. Miten tunneälyn ja sosiaalisten taitojen rapautuminen heikentää yhteiskuntaa?
9. Miten harrastukset ja lähiyhteisöt toimivat rikollisuuden vastavoimana?
10. Miten alueellinen eriytyminen ja väestön kasautuminen hajoittavat palvelut?



Näistä osallistujat äänestivät kaksi tärkeintä, joihin lähdettiin hakemaan ratkaisuja.

1. **Miten viranomaissiilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?**
2. **Miten estetään osattomuutta ja ulkopuolisuutta, jotka ruokkivat jengiytymistä?**

9. ESTEET JA MAHDOLLISUUDET

Alla on Kuution kuusi linssiä, joiden kautta tarkastellaan vipupisteeseen liittyviä esteitä ja mahdollisuuksia. Osallistujia ohjeistettiin valitsemaan ne linssit, jotka ovat aiheen kannalta merkityksellisimpiä tai joihin he

halusivat keskittyä. Osallistujilla oli mahdollisuus kysyä tekoälyltä ehdotuksia, jotka he hyväksyivät tai hylkäsivät, tai kirjata ajatuksiaan ilman tekoälyn apua.



ESTEET

Mitkä **teknologiaan** liittyvät asiat pitävät vipupistettä paikoillaan ja estävät muutosta?

Mitkä meidän **uskomukset ja arvot** pitävät vipupistettä paikoillaan ja estävät muutosta?

Mitkä **luontoon ja ilmastoon** liittyvät asiat pitävät vipupistettä paikoillaan ja estävät muutosta?

Mitkä **ihmisten käyttäytymismallit** pitävät vipupistettä paikoillaan ja estävät muutosta?

Mitkä **talouteen** liittyvät asiat pitävät vipupistettä paikoillaan ja estävät muutosta?

Mitkä **politiikkaan** liittyvät asiat pitävät vipupistettä paikoillaan ja estävät muutosta?

MAHDOLLISUUDET

Millaisia mahdollisuuksia **teknologia** tarjoaa vipupisteen ratkaisemiseen?

Miten meidän **uskomukset ja arvot** edistävät vipupisteen positiivista muutosta?

Millaisia mahdollisuuksia **luonto ja ilmasto** tarjoavat vipupisteen ratkaisemiseen?

Miten meidän **käyttäytyminen** edistää vipupisteen positiivista muutosta?

Millaisia mahdollisuuksia **talous** tuo vipupisteen ratkaisemiseen?

Miten **politiikka** mahdollistaa vipupisteen ratkaisemisen?

Esteet ja mahdollisuudet



Huom. Kuution AI-alusta on osallistujien kirjausten pohjalta tehnyt yhteenvedot sekä esteistä että mahdollisuuksista.

Näistä sisällöistä ei välttämättä ole kaikkien osallistujien kesken yhteisymmärrystä, eikä se ollut tehtävän tarkoituksaan.

Ryhmiä tunnistamista esteistä ja haasteista voi löytää omaa ajattelua aktivoivaa sisältöä tai toisaalta myös näkemyksiä, joita ei itse allekirjoita.

Kaikkiin yhteiskunnallisesti merkittäviin aiheisiin liittyy erilaisia näkemyksiä, arvoja, uskomuksia ja ristiriitoja. Kuutiosta ei ole tarkoitus ratkaista niitä, vaan *niistä huolimatta* löytää yhteisiä ratkaisuja.

Miten viranomaissiilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?



42 estettä

35 mahdollisuutta

ESTEET

AI-yhteenveto: Viranomaissiilot nuorten kokonaisvaltaisen tuen esteenä muodostuvat useista toisiaan vahvistavista kerroksista: lainsäädännöllisistä, rahoituksellisista, kulttuurisista ja käyttäytymiseen liittyvistä tekijöistä – poliittisten päätösten ja teknologian pahimmassa tapauksessa vahvistaen siiloja.

Suurimmat esteet kietoutuvat tunnisteellisen tiedonvaihdon rajoitteisiin, siiloutuneeseen rahoitukseen sekä ammattilaisten sisäistämiin ajatuksiin siitä, ettei nuoren asia kuulu ”omalle tontille”, kun ongelmien kokonaisuus ylittää sektorirajat.

Poliittinen koordinaatiovastuu on hajautettu niin, ettei yksikään ministeriö ota kokonaisvastuuta, ja lyhytaikaiset hankerahoitukset katkaisevat toistuvasti juuri rakentuneen monialaisen yhteistyön. Siilot ylittävä luottamus ei pääse rakentumaan.

MAHDOLLISUUDET

AI-yhteenveto: Lainsäädännölliset uudistukset, kuten Ankkuri-toiminnan kirjaaminen lakiin, rakennelaki ja sitova koordinaatiovelvoite, voisivat luoda pysyviä, siilot ylittäviä rakenteita. Teknologia, erityisesti tekoälypohjainen tilannekuvatyökalu ja tiedonvaihtoalustat, tarjoaa keinon tehdä nuoren kokonaistilanne näkyväksi kaikille ammattilaisille reaaliajassa.

Vaikuttavuusbudjetointi ja tulosohjaukseen kytketty verkostotyö voisivat ohjata resursseja reaktiivisista toimista ennaltaehkäisevään tukeen.

Käyttäytymisen tasolla onnistuminen edellyttää kulttuurimuutosta: ammattilaisten on koettava monialainen yhteistyö omaa työtään helpottavana, ei lisäkuormana. Hyvät asiakasrajapinnan kokemukset kannustavat jatkamaan, yhteiset fyysiset tilat tiivistävät yhteistyötä, ja nuorten kokemusasiantuntijuuden systemaattinen integrointi koordinaatioon varmistaa, että rakennettavat palvelupolut vastaavat arjen todellisuutta.

Ilmastotietoisuus ja luontopohjainen tuki tarjoavat lisäksi uuden, siilorajat ylittävän näkökulman nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseen.

Miten estetään osattomuutta ja ulkopuolisuutta, jotka ruokkivat jengiytymistä?



36 estettä

37 mahdollisuutta

ESTEET

AI-yhteenveto: Osattomuuden ja ulkopuolisuuden taustalla on laaja esteiden verkosto, joka ulottuu poliittisesta lyhytjänteisyydestä ja rasismista viranomaisten jäykkään byrokraatiaan ja stigmatisoiviin asenteisiin.

Sosiaalisen median algoritmit ja tekoäly vahvistavat kaikkukammioita ja rikollisen elämäntavan ihannointia. Samalla viranomaisten sähköiset palvelut syrjäyttävät ne, joilla ei ole laitteita tai digitaitoja.

Rakenteellinen eriarvoisuus, lapsiperheköyhyys, työelämän epävarmuus ja luottolaitosten syrjivät käytännöt sulkevat nuoria virallisen talouden ja yhteiskunnan ulkopuolelle.

MAHDOLLISUUDET

AI-yhteenveto: Kokemusasiantuntijuus ja vertaistoimijuus voivat murtaa ylisukupolvisen syrjäytymisen.

Tekoäly voidaan valjastaa empatian kouluttamiseen ja kieli- sekä kulttuurirajojen ylittämiseen. Toisaalta teknologia tarjoaa alustan matalan kynnyksen, anonyymeille yhteydenotoille. Uudenlaiset varainkeruumallit tai osallistava budjetointi tarjoavat nuorille mahdollisuuden vaikuttaa omiin olosuhteisiinsa.

Ennaltaehkäisyyn taloudellinen ja inhimillinen hyöty on osoitettavissa selkeästi päättäjille. Yhteiskuntarauhan merkitys äänestäjille tarjoaa poliittisen ikkunan pitkäjänteisemmälle rahoitukselle.

Ydinmuutos vaatii siirtymistä yksilön syyllistämisestä rakenteellisten syiden tunnustamiseen ja nuoren näkemistä oman elämänsä asiantuntijana.

Yhteenveto vipupisteiden esteistä ja mahdollisuuksista

150

kirjausta

78

estettä

72

mahdollisuutta



8 estettä
13 mahdollisuutta



18 estettä
13 mahdollisuutta



5 estettä
5 mahdollisuutta



12 estettä
11 mahdollisuutta



7 estettä
11 mahdollisuutta



29 estettä
18 mahdollisuutta

Eniten **mahdollisuuksia** tunnistettiin politiikkaan liittyen.



Eniten **esteitä** tunnistettiin politiikkaan liittyen.





Mitä jos?

Ennakointi on vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tutkimista ja tarkastelua. Yhden keinon tähän tarjoavat heikot signaalit. Ne ovat merkkejä mahdollisista muutoksista, jotka voivat tulevaisuudessa olla merkittäviä.

Tulevaisuus on usein *yllättävällä tavalla* yllättävä. Siksi tarvitsemme kykyä avartaa ajatuksiamme siitä, mitä kaikkea tulevaisuudessa voi olla. Heikot signaalit auttavat kysymään "*Mitä jos?*"

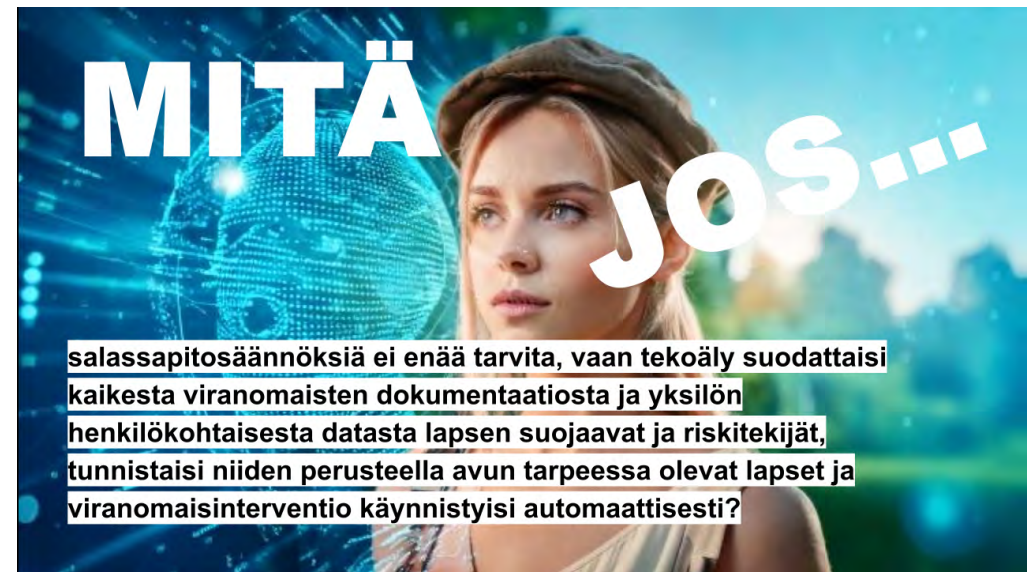
Kuutiossa avasimme ajatteluamme heikkojen signaalien, villien korttien ja ennalta valmisteltujen *Mitä jos* -kysymyksen avulla.

Kysymykset on tehty Google Gemini Pro:n avulla, mutta ne ovat asiantuntijoiden valitsemia ja korjaamia. Kuvat on tehty Adoben Firefly -tekoälyllä.

10. MITÄ JOS?



10. MITÄ JOS?



10. MITÄ JOS?



Osallistujien *Mitä jos?* -kysymyksiä ja hiljaisia signaaleja

"Mitä jos palveluihin ei tarvitsisi jonottaa?"

"Mitä jos päihteitä käyttävät alaikäiset nuoret saisi päihdekuntoutusta?"

"Mitä jos nuorten lähiyhteisöt huomioitaisiin? Siis ne, jotka nuori itse tunnistaa."

"Mitä jos olisi matalan kynnyksen ei-stigmatisoitu ajanviettopaikka? Keskitie ostarin ja kalliiden harrastusten välillä?"

"Mitä jos koulujen toimintaa kehitettäisiin niin että koulut olisivat enenevässä määrin nuorisotaloja?"

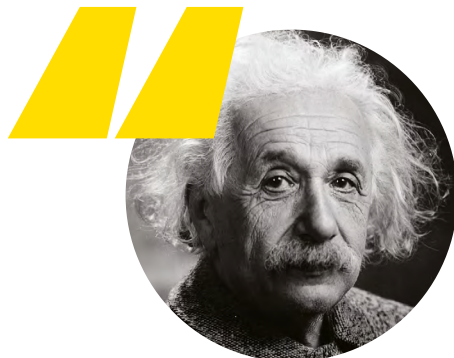
"Mitä jos ammattilaiset uskaltaisivat rohkeammin puhua hiljaisista signaaleista, vaikka soittaa kaupunginjohtajalle?"

"Mitä jos tekoälyllä tehtäisiin jokaisesta kunnan päätöksestä ensin vaikuttavuusselvitys?"

Hiljainen signaali: Vaikka lapsella olisi aikuiskontakteja, ongelmista ei välttämättä silti puhuta. Onko puhumattomuus yleistynyt?

Hiljainen signaali: Mitä jos koulu muutettaisiin niin että sinne aidosti haluttaisiin tulla?

11. RATKAISUT



"If I had an hour to solve a problem I'd spend 55 minutes thinking about the problem and five minutes thinking about solutions".

Albert Einstein

Millaisia ratkaisuja toivoimme?

- Teräviä, moniulotteisia, oivaltavia
- Toteutettavia ja realistia
- Pitkäjänteisiä ja rakenteita uudistavia
- Visionäärisiä ja tulevat sukupolvet huomioivia
- Suomen hyvinvointia ja talouskasvua edistäviä
- Toimenpiteitä juuri teidän toteutettavaksi yhdessä

Millaisia ratkaisuja emme halunneet?

- Itsestäänselvyyksiä kuten: *"On lisättävä yhteistyötä yli siilo- ja sektorirajojen"*
- Passiivimuotoisia kehoitteita kuten: *"On löydettävä yhteiset keinot..."*
- Muiden toimijoiden vastuuttamista, ilman omaa panosta/sitoutumista, kuten: *"Työnantajien, elinvoimakeskusten jne. on tehtävä niin ja näin..."*
- Ekologisesti tai sosiaalisesti kestäättömiä
- Hankehumpkaa lisääviä tai vahvistavia

Rakentuisivatko ratkaisut näiden pohjalle?

2

Toivottu tulevaisuus: Millaisia olisivat tuntemasi kansainvälisen opiskelijan tai osaajan kannalta kestävät ratkaisut?

3

Tulevaisuuskuvat: Millaista tulevaisuutta ratkaisun avulla tavoitellaan? Mihin tulevaisuuteen se vie meitä?

4

Nykytila & rajaus: Millä ratkaisulla pääsemme nykytilasta tavoitteeseen? Oliko eri näkökulmissa jotain, jota voisi hyödyntää ratkaisuissa?

5

Vaikutuskartta: Millaista keskustelua me kävimme vaikutuskarttatyöskentelyn aikana? Onko syy-seuraussuhteissa löydettävissä jotain ratkaisujen avaimia?

6

Vipupisteet: Mitä me löysimme vaikutuskartasta ja mitä me oivalsimme siitä? Jäikö tekoälyltä jotain tärkeää huomaamatta?

9

Esteet & mahdollisuudet: Miten me käännämme esteet mahdollisuuksiksi ja mahdollisuudet ratkaisuiksi?

10

Mitä jos? Onko meidän mieleemme kiinni siinä, mikä on juuri nyt mahdollista, vai uskallamme rohkeasti katsoa myös sinne, mikä ei välttämättä vielä ole mahdollista?

11. RATKAISUT

Vipupiste

1. **Miten viranomaissiilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?**

Ratkaisut

- Rakennelaki
- Riskianalyysi
- Täydet valtuudet
- Tulevaisuusvelkajarru

Vipupiste

2. **Miten estetään osattomuutta ja ulkopuolisuutta, jotka ruokkivat jengiytymistä?**

Ratkaisut

- Ihminen keskiössä
- Riskianalyysi
- Perhekumppanimalli



11. RATKAISUT

VIPUPISTE:

Miten viranomaissilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?

Rakenteet ja veloitteet monialaiselle, monitoimijaiselle yhteistyölle.

RATKAISU:

Rakennelaki

Jo valmisteilla oleva niin kutsuttu rakennelaki toisi kaivatut rakenteet ja veloitteet monialaiselle, monitoimijaiselle yhteistyölle.

Suomessa ei tällä hetkellä ole yhtä kattavaa lakia, joka määrittäisi väkivallan ehkäisyn rakenteet ja koordinaation velvoittavasti.

Työ perustuu pitkälti suosituksiin, kansainvälisiin sopimuksiin ja useisiin eri lakeihin. Yhteinen laki kirkastaa esimerkiksi hyvinvointialueiden, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden roolia.

Pidetään rakennelain tarpeellisuutta ja mahdollisuuksia esillä kaikissa lausunnoissa ja yhteyksissä.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että kunnat, hyvinvointialueet ja järjestöt sisällyttävät rakennelakia

koskevan kannanoton systemaattisesti kaikkiin relevantteihin lausuntopyyntövastauksiin.

Laaja koalitio mahdollistaa poliittisen paineen, kun yksittäiset lausunnot jäävät irrallisiksi. Eri hallinnonalojen johdon sitouttaminen yhteiseen viestiin on kriittistä ennen seuraavaa hallitusohjelmaneuvoittelukierrosta.

Keskeistä valmistelussa ja toteuttamisessa on se, että koko yhteiskunta mukaan lukien työnantajat, kansalaiset ja kv-osaajat osallistetaan monipuolisesti näihin prosesseihin niin, että kaikki halukkaat voivat kokea omistajuutta yhteisestä visiosta ja ilmaista asiaan liittyvät näkemyksensä ja huolensa.

11. RATKAISUT

VIPUPISTE:

Miten viranomaisiilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?

Tavoitteena on löytää jengiytymisriskissä olevat lapset ja nuoret nykyistä aiemmin.

RATKAISU:

Riskianalyysi

Tällä ratkaisulla pyritään paremmin tunnistamaan jengiytymisriskissä, syrjäytymisriskissä ja rikoksilla oireilevat lapset ja nuoret. Yksi vaihtoehto on hyödyntää olemassa olevia rekistereitä varhaisen vaiheen riskitekijöiden tunnistamiseen. Tavoitteena on löytää jengiytymisriskissä olevat lapset ja nuoret nykyistä aiemmin esimerkiksi ACE-riskitekijöitä käyttäen.

Konkreettisesti tämä voisi tarkoittaa Kanta-tietojen ja Kela-rekisterin tietojen yhdistämistä perheen omaan ymmärrykseen omasta tilanteestaan. Rekisterien käyttö tähän tarkoitukseen vaatii kattavaa eettistä pohdintaa.

Toinen vaihtoehto on kehittää kouluihin kohdennettu riskien tunnistamisen työkalu. Tieto kertyy tällä hetkellä eri viranomaisten siiloihin, eikä kokonaiskuvaa yksilötason riskeistä muodostu.

Mallia voidaan hakea Tanskasta, jossa ns. SSP-yhteistyö (skole, socialforvaltning, po-

liti) on tuottanut mitattavaa vähenemistä nuorisoriikollisuudessa yhdistämällä tietoja strukturoidusti ja läpinäkyvästi.

Koulutyökalujen osalta Suomessa on jo käytössä Kouluterveyskysely ja Adscore-arviointimenetelmä, joita voitaisiin kehittää edelleen tunnistamaan ACE-kuormitusta systemaattisesti osana oppilaanohjausta ilman leimaavaa rekisterimerkintää.

Keskeisin ratkaisematon este on tietosuojaja vastuukysymys: kuka omistaa yhdistetyn riskiprofiilin ja kenellä on velvollisuus toimia sen perusteella. Tämä edellyttää lainsäädäntömuutosta tai vähintään sosiaali- ja terveysministeriön, OKM:n ja sisäministeriön yhteistä tulkintaohjetta, jotta tieto ei jää siiloon vaan käynnistää koordinoitun tukitoimen.

Vastuukysymyksen rinnalla on ratkaistava resurssivaje: tunnistaminen ilman välitöntä tukikapasiteettia voi pahimmillaan lisätä perheiden ahdistusta ilman vaikutusta. Skotlannin Getting It Right For Every Child

(GIRFEC) -malli osoittaa, että nimetty "lead professional" — yksi vastuuhenkilö lapsen ympärille kootulle moniammatilliselle tiimille — on ratkaisut juuri tämän koordinaatio-katkoksen ilman erillistä lainsäädäntöä.

Suomessa tätä roolia voisi pilotoida hyvinvointialueiden ja koulujen rajapinnassa osana jo käynnissä olevia perhekeskusuudistuksia.

Rekisteritietojen tarkastelu ja riskien herätteet huomioidaan ja kerätään alueellisesti hyvinvointialuejohtoisesti. Rekistereistä nousseet tiedot käsitellään tietosuojahuomioiden hyvinvointialueella, joka kokoaa tarvittavan verkoston lapsi ja perhe osallistaen.

Verkosto kootaan matalammalla kynnyksellä kuin nykytilanteessa esim. lastensuojeluilmoitusten perusteella. Riskien herättäisen pitää johtaa tarvittaviin palveluihin ja lapsella on oikeus tarvitsemaansa tukeen.

11. RATKAISUT

VIPUPISTE:

Miten viranomaissilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?

Tulevaan hallitusohjelmaan kirjataan tavoite itsenäisemmistä yhteisvaikuttavista poikkihallinnollista yhteistyöryhmistä.

RATKAISU:

Täydet valtuudet

Nuorten kanssa työskentelevät toimijat osallistuvat poikkisektoraalisiin yhteistyöryhmiin ja vastaaviin elimiin täysin valtuutettuna.

Täysi valtuutus tarkoittaa käytännössä, että edustajilla on mandaatti tehdä päätöksiä oman organisaationsa puolesta ilman erillistä hyväksyntäkierrosta. Muuten yhteistyöryhmät jäävät neuvoa-antaviksi.

Tanskan **Sammenhængende ungeindsats** -malli osoittaa, että silojen purkaminen edellyttää myös yhteistä jaettua tietopohjaa, tilannekuvaa ja jaettua vastuuta ilmiöstä, lähiyhteisöstä, perheestä

ja yksittäisestä nuoresta — ei pelkästään koordinaatiokokouksia.

Suurin rakenteellinen este on, että organisaatiot rahoitetaan ja arvioidaan omien sektorikohtaisten tavoitteidensa perusteella. Tämä kannustin on muutettava tarvittaessa yhteisrahoituksella. Operatiivisen tason toimijat ovat mukana rakenteessa.

Tulevaan hallitusohjelmaan kirjataan tavoite itsenäisemmistä yhteisvaikuttavista poikkihallinnollista yhteistyöryhmistä.

11. RATKAISUT

VIPUPISTE:

Miten viranomaissiilot puretaan nuorten kokonaisvaltaiseksi tueksi?

Poliittisen paineen luomiseksi tuotetaan ja kootaan tietoa nuorten hyvinvoinnin haasteista.

RATKAISU:

Tulevaisuusvelkajarru

Tavoitteena tulevaisuusvelkajarru. Hallituskaudet ylittävä, parlamentaarisesti valmisteltu ja sitouduttu suunnitelma sekä parlamentaarinen ryhmä nuorten tulevaisuususkon vahvistamiseksi.

Poliittisen paineen luomiseksi tuotetaan ja kootaan tietoa nuorten hyvinvoinnin haasteista sekä miten siiloutunut nykymalli ja neljän vuoden vaalisykli vaikuttavat kustannuksia lisäävästi.

Analyysin tilaajana voisi toimia valtioneuvoston kanslia yhteistyössä THL:n ja Kri-

minologian ja oikeuspolitiikan instituutin (Krimo) kanssa. Näin data on poliittisesti neutraalia ja vaikea kiistää. Tämä kytkee kustannusnäytön suoraan budjettikehysprosessiin, mikä tekee siilojen ylläpitämisestä näkyvästi kallista seuraavalle hallitukselle.

Konkreettisenä käynnistysmekanismina eduskunta voisi asettaa määräaikaisen parlamentaarisen komitean, joka veloitetaan tuottamaan suunnitelma nuorten tulevaisuususkon vahvistamiseksi.

11. RATKAISUT

VIPUPISTE:

Miten estetään osattomuutta ja ulkopuolisuutta, jotka ruokkivat jengiytymistä?

Osallisuus ja vertaisuus palvelurakenteen ytimessä - ihminen keskiössä.

RATKAISU:

Ihminen keskiössä

Ajetaan neljäs sektori sisään palvelurakenteisiin ja koulutukseen läpileikkavasti seurannallisten kokeilujen kautta.

Tavoitteena saada lasten, perheiden ja lähiyhteisöjen tueksi muita yhteisöjä.

Hallituskausia ylittävä ja viranomaisia velvoittava lainsäädäntö vertaisuuden ja kokemusosaamisen hyödyntämiseen.

Toimeenpaneminen vaatii vastuunoton ja prosessijohtajuuden ottamista. Toimeenpanemiseen osallistuvat kaikki ministeriöt yhdessä.

Rakenteellisena toimintamallina tämä malli tuottaa enemmän säästöjä kuin sen käynnistäminen vaatii taloudellisia resursseja mallin alkuvaiheessa.

11. RATKAISUT

VIPUPISTE:

Miten estetään osattomuutta ja ulkopuolisuutta, jotka ruokkivat jengiytymistä?

Tekoäly yhdistää nuorten palvelutarpeet ja palvelut säilyttäen anonymiteetin

RATKAISU:

Tieto toimintaan

Mahdollisuus, johon ollaan muodostamassa ratkaisu: "tekoäly voidaan valjastaa tunnistamaan nuoren tilannetta kokonaisvaltaisemmin ja eri tahojen auttamismahdollisuuksia" kuitenkin anonymiteetti säilyttämällä.

Viranomaistaho tekee aloitteen moniammatillisen, kolmannen sektorin toimijoiden ja muiden viranomaisten kutsumiseen mukaan pilottiin, jossa palveluja koskevat julkiset ja käytävissä olevat tiedot, palvelutarpeet, palvelujen vaikuttavuus, väestöllinen ja alueellinen tieto, joka on tuotavissa pilotin piiiriin, kootaan yhteen.

Ratkaisu on GDPR-kestävä siksi, että se ei sisällä henkilötietoja eikä henkilöiviä tietoja.

Erilliseen viranomaiskäyttöön palvelua voidaan kehittää syöttämällä siihen erillisessä, suljetussa järjestelmässä harkiten ja perustellusti myös henkilöivää tai diskreettiä tietoa, jolloin se toimii myös tilannekuvaa ylläpitävänä tilannehuonepalveluna. Tämän menettelyn tulee perustua voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Yhdistettyä tietoa käytetään (joko yhteisenä tietokantana tai tietokantojen yhdistelmänä) tekoälyn (käytetään vapaasti valittavia kaupallisia kielimalleja) RAG-perustana, joka auttaa resurssien allokointiin, palvelujen ja palveluntarpeen kohtauttamiseen, vaikuttavuuden todentamiseen ja väestöllisten ja alueellisten muutosten vaikutusten ennakoointiin.

Yksilöt voivat käyttää palvelua ja sen tietoja syöttämättä henkilötietojaan järjestelemään. Järjestelmä yhdistää tarpeen ja palvelun mm. DIAKin Zeki-palvelun tapaan. Yksilökäyttäjälle ratkaisu kohtauttaa palvelutarpeen ja palvelut.

Keskeistä ratkaisulle on se, että se todella käynnistetään, Viron tapaan: päätetään ja käydään toimeen sillä datalla, joka aluksi saadaan käyttöön.

Tehdään paras mahdollinen ensimmäinen malli. Korjaamistarpeiden perusteella iteroidaan ja hyvien kokemusten perusteella laajennetaan.

11. RATKAISUT

VIPUPISTE:

Miten estetään osattomuutta ja ulkopuolisuutta, jotka ruokkivat jengiytymistä?

*Hyvinvointialueille
jalkautettu
perhekumppanimalli*

RATKAISU:

Perhekumppanimalli

Hyvinvointialueilla otetaan käyttöön niin sanottu perhekumppanimalli, joka on suunnattu lapsille ja nuorille, joiden kohdalla on tunnistettu riski rikos- ja / tai väkivaltakierteeseen. Malli otetaan käyttöön aina osana sosiaalityön asiakassuunnitelmaa.

Perhekumppanimallissa ajatuksena on, että nuoren kanssa yhteistyössä sovitaan perhekumppanista, jonka tehtävä on tuntea perhe ja nuori ja heitä ympäröivä palveluverkosto.

Perhekumppani on osa moniammatillista tiimiä, jonka tehtävänä on ymmärtää, millaista kokonaisvaltaista tukea nuori ja perhe tarvitsevat ja joka on vastuussa siitä, että perhe myös saa tarvitsemansa monipuolisen tuen.

Ammattilaiset sitoutuvat käyttämään kulttuuriin ymmärrykseen tähtävästä kysymyspatteristoa, joka voi olla osa perhekumppanikoulutusta.

Perhekumppanimalli on uudella tavalla poikkiammatillista työtä, joten kumppanina voi toimia niin sosiaalityöntekijä, kaupungin työntekijä, terveydenhuollon ammattilainen tai muu ammattilainen esimerkiksi kolmannelta sektorilta.

Pohja samankaltaiselle mallille on jo olemassa esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialueella. Tämä helpottaa mallin suunnittelua ja käyttöönottoa.

Ratkaisujen arviointi ja reflektointi

Jotta innovaatiotoiminnassa päästään ideoista konkreettisiin tuloksiin, tarvitaan kykyä arvioida ratkaisuehdotuksia.

Innovaatiokyky sisältää sekä kyvyn keksiä uusia asioita että kyvyn valita oikeat asiat edistettäväksi ja viedä ne maaliin.

Ennakointi- ja innovaatiokykyyn kuuluu jatkuva oppiminen ja reflektointi, ja siksi ratkaisujen arviointi ja jatkokehittäminen on osa innovaatioprosessia.

Kuutiossa ratkaisuja arvioitiin ja refleктоitiin niiden vaikuttavuuden, toteutettavuuden ja innovatiivisuuden näkökulmasta.

Ratkaisut aseteltiin janalle, jonka pystyakseli oli toteutettavuus ja vaaka-akseli vaikuttavuus. Harjoituksen tarkoitus oli sparrata ratkaisuja paremmaksi ja vaikuttavammaksi.

Työ aiheen parissa ja ratkaisujen eteenpäin viemisessä jatkuu Kuution jälkeen. Innovatiivisuutta, vaikuttavuutta ja toteutettavuutta kannattaa reflektoida jatkossakin.



Ratkaisujen innovatiivisuuden arviointi

1 piste: Inkrementaalinen parannus: Ratkaisu on hyvä ja tarpeellinen, mutta se lähinnä tehostaa jo olemassa olevaa prosessia. Se ei muuta järjestelmän valtasuhteita tai perusoletuksia.

2 pistettä: Uudelleenajattelu: Ratkaisu tuo uuden näkökulman tai toimintamallin, joka yhdistää asioita uudella tavalla. Se vaatii usein eri toimijoiden välistä uudenlaista yhteistyötä ja muuttaa kohderyhmän kokemusta merkittävästi.

3 pistettä: Radikaali läpimurto: Ratkaisu poistaa ongelman juurisyyn tai luo täysin uuden tavan elää ja toimia. Se usein haastaa vallitsevat normit ja muuttaa pysyvästi yhteiskunnan rakenteita. Se on jotain, mitä ei aiemmin pidetty mahdollisena tai järkevänä.

Tunnelmia #4. Kuutiosta Kaapelitehtaalta 22.-23.4.2026



LIITTEET

1. Osallistujalista

LIITE 1: KUUTIO #4 OSALLISTUJAT

1. Markus Alanko, johtava asiantuntija, Oikeusministeriö
2. Hilikka-Maria Haapala, lääkäri, Valtion koulukodit
3. Tuuli Hietaniemi, johtava asiantuntija, Sitra
4. Markku Hirvelä, lastenkotipalveluiden päällikkö, Varsinais-Suomen hyvinvointialue
5. Tiina Hörkkö, aluepäällikkö, Helsingin kaupunki, nuorisopalvelut
6. Lotta Junnilainen, akatemiatutkija, Helsingin yliopisto
7. Jaakko Kaartinen, tutkimusjohtaja, Taso Research
8. Noora Kannisto, ehkäisevän työn suunnittelupäällikkö, Pirkanmaan hyvinvointialue
9. Kirsi Kojonkoski, hankepäällikkö, Turun kaupunki
10. Robert Koski, koordinaattori, Diakonissalaitos
11. Johanna Lehtola, asiakasohjauspäällikkö, Varsinais-Suomen hyvinvointialue
12. Miisa Liikka, ohjaaja, Aseman Lapset ry
13. Sanna Lokkila, erityisasiantuntija, Helsingin kaupunki, Turvallisuus- ja valmiustiimi
14. Jouni Määttä, ma. johtaja, Valtion koulukodit, Limingan koulukoti
15. Reetta Möller, nuorisotyön päällikkö, Vantaan kaupunki/Nuoriso- ja yhteisöpalvelut
16. Riikka Nopanen, erityisasiantuntija, Tampereen kaupunki
17. Saara Pihlaja, erityisasiantuntija, Rikosuhripäivystys
18. Anneli Portman, erityisasiantuntija, THL
19. Eeva Reijonen, johtaja, Sairilan koulukoti, Valtion koulukodit, THL
20. Venla Roth, Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori/oikeustieteen työelämäprofessori, OM/Turun yliopisto
21. Leena Seitovirta, erityisasiantuntija, sisäministeriö
22. Sauli Taipale, sosionomi / katutyöntekijä, Diakonissalaitos
23. Heikki Turkka, rikos- ja konfliktityön asiantuntija, Aseman Lapset ry
24. Johanna Virtanen, toiminnanjohtaja, Sekasin Kollektiivi
25. Saara Keränen, lastensuojelun sosiaalityön aluepäällikkö, YTL Helsingin kaupunki
26. Hanna Kivistö, johtava asiantuntija, VNK
27. Tuomas Pöyhönen, poliisitarkastaja, Poliisihallitus
28. Pyry Luomala, vanhempi konstaapeli, Pohjanmaan poliisilaitos
29. Ronja Turkka, rikostyön päällikkö, Aseman Lapset ry
30. Essi Helin, TKI-asiantuntija, Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
31. Terhi Ylikoski, ennakkoinnin asiantuntija, Sitra

Sisäministeriöstä toimeksiantajina:

Heidi Kankainen, poliisiylitarkastaja
Julia Rosberg, erityisasiantuntija
Tiina Alanen, erityisasiantuntija

Sekä Kuutio-tiimiläiset:

Saara Saarinen, johtava asiantuntija
Tarmo Toikkanen, johtava asiantuntija
Anu Paajanen, asiantuntija
Hanno Nevanlinna, vanhempi neuvonantaja
Janne Matilainen, johtava asiantuntija
Heidi Kähkönen, Kuutio-host

Lämmin kiitos kaikille osallistujille ja Kuution toimeksiantajalle Sisäministeriölle.



